

Nr 240.

Av herr **Hagberg** i Malmö, i anledning av Kungl. Maj: ts proposition, nr 5, med förslag till rättegångsbalk.

I det genom Kungl. Maj: ts proposition nr 5 framlagda förslaget till rättegångsbalk ha i enlighet med de riktlinjer, som i anslutning till 1931 års proposition uppdragits av riksdagen, reformerna på rättegångsväsendets område främst inriktats på åstadkommande av ett förbättrat förfarande, och ha i domstolsorganisationen endast sådana ändringar vidtagits, som ansetts nödvändiga för att domstolar och andra organ skola bliva i stånd att uppbära ett dylikt förfarande. Det är att beklaga, att icke i detta sammanhang framlagts ett förslag till omorganisation av underrätterna. Det är nämligen en allmän uppfattning bland underdomarna på landet, att häradsrätterna i sin nuvarande gestaltning och med hänsyn till tillgängliga arbetskrafter icke äro i stånd att på ett tillfredsställande sätt fullgöra de uppgifter, som enligt förslaget komma att åvila dem. Som det emellertid i reformfrågans nuvarande läge torde vara uteslutet att nu åvägbringa någon ändring härutinnan, bör man i det framlagda förslaget söka vidtaga sådana ändringar, som utan att rubba på de grundprinciper, muntlighet, koncentration och omedelbarhet, som förslaget bygger på, vidga möjligheten för häradsrätterna att i den nuvarande organisationen utföra blivande arbetsuppgifter.

I främsta rummet bör man inrikta sig på sådana ändringar, som kunna medföra en förkortning av den tid, som kommer att tagas i anspråk för den s. k. huvudförhandlingen. Det är nödvändigt dels för att häradshövdingen skall kunna medhinna andra uppgifter, dels för att nämndemännens tjänstgöring vid rätten icke skall bliva alltför betungande och därmed svårigheter uppstå att erhålla för nämndemansuppdraget lämpliga personer, dels ock för att parter, advokater och vittnen icke skola åsamkas onödig tidspillan. För vinnande av detta ändamål erfordras en uppmjukning av de kategoriska bestämmelserna angående skyldighet att innan huvudförhandlingen avslutas slutligen avfatta protokoll och utsago av vittnen och andra. Åtminstone synes detta kunna ske i sådana fall, då uppskov med domens meddelande äger rum. Vidare torde angivna syftemål främjas, därest vid den förberedande förhandlingen skriftlig uppgift må tillställas rätten angående de omständigheter, varom ett vittne kan lämna upplysningar. Eljest torde, då domaren saknar kännedom om vad vittnet vet, vittnesförhöret vid huvudförhandlingen komma att draga långt ut på tiden. Därjämte borde möjlighet finnas att, särskilt i vidlyftiga brottmål med många parter, låta förhöret ske med ledning av polisrapporten. Därest de föreslagna bestämmelserna måste tolkas så, att i de fall, då sinnesundersökning av tilltalad skall äga rum

och beslut därom, vilket måste bli regel, fattas vid huvudförhandling, ny huvudförhandling skall äga rum, sedan sinnesundersökningen verkstälts, synes sådan ändring böra vidtagas, att i dylikt fall den efter sinnesundersökningen återupptagna förhandlingen skall äga rum enligt de för fortsatt huvudförhandling gällande reglerna.

I detta sammanhang må framhållas betydelsen därav att de, som biträda parterna i en rättegång, äro väl skickade att fullgöra detta värv. Denna fordran måste ej blott uppställas av hänsyn till parterna, utan den har betydelse jämväl med hänsyn till önskemålet av snabbheten vid förhandlingarna. För åstadkommande av detta syftemål är nödvändigt, att vid utförande av partstalan tiden icke upptages med sådant som saknar betydelse, utan att rättegångsombudet är i stånd att i klara och koncisa ord framlägga vad som är av vikt för målets bedömande. Men skall detta krav kunna upprätthållas, synes det ofrånkomligt, att de, som må brukas såsom rättegångsombud, ha avlagt för behörighet till domarämbete föreskrivna kunskapsprov. Uppställer man ett dylikt villkor för behörighet såsom rättegångsombud, kan man också ur lagen borttaga de beklagliga stadganden, som ställa advokater och andra rättegångsombud i skilda klasser, t. ex. i fråga om tystnadsplikten.

Med hänsyn till de många sammanträden, som häradsrättens ordförande blir nödsakad att hålla för förhandlingar, såväl förberedande som huvudförhandlingar, framstår det såsom önskvärt, att han befrias från vissa skyldigheter, som enligt förslaget komma att åvila honom. Härmed åsyftas främst skyldigheten att delgiva stämning, att avfatta dom med rubrik och att vara häktningsmyndighet ävensom skyldigheten att på undersökningsledarens eller åklagarens begäran pröva frågan om reseförbud och att besluta om kvarstad, skingringsförbud och beslag. I avseende å skyldigheten att vara häktningsmyndighet må särskilt framhållas, att domaren, å vilken det bland annat skall ankomma att meddela anstånd med åtals anställande, knappast är i stånd att med någon grad av vissnet kunna bedöma vilken tid undersökningsledaren behöver för att slutföra utredningen. Därjämte kan det, även om anordningen icke kommer att medföra någon större arbetsbörda, ifrågasättas, om behov föreligger att i något fall underställa ett godkänt strafföreläggande domstols prövning.

Vidtagas icke de uppmjukningar i förslaget, varom nu hemställts, och ställas ej eljest erforderliga krafter till förfogande, föreligger fara för att balans kommer att uppstå vid underrätterna. Domaren kommer nämligen icke att till förhandling utsätta flera mål än han med säkerhet kan beräkna medhinna under en dags förhandling. Ju färre mål han anser sig kunna medhinna, i dess flera mål kommer tiden för förhandlingen att framskjutas. Med nuvarande regler har någon balans i underrätterna icke uppkommit.

Förutom nu nämnda önskemål, som samtliga ha avseende å arbetet vid underrätterna, synes det lämpligt att jämväl i ytterligare några avseenden vidtaga ändringar.

Sålunda bör för att undvika en fördyring för den enskilde att vid domstol få sin talan prövad bestämmelsen om skyldighet för part att personligen inställa sig vid huvudförhandling i underrätt jämkas så att ej strängare regler gälla än som föreslagits beträffande dylik skyldighet i överrätt eller till sådana fall, då hans närvaro finnes erforderlig för utredningen.

Vidare måste man ställa sig tveksam till föreskriften, att rätten bör, om det finnes lämpligt, under förberedelsen söka förlika parterna. Att på ett förberedande stadium taga den ställning till en sak, som ett förlikningsförsök innebär, förefaller icke tilltalande. Åtgärder från domstolens sida böra under inga omständigheter innebära mer än att uppmana parterna att söka komma överens.

Slutligen bör av såväl praktiska som psykologiska skäl en uppmjukning ske av föreskrifterna att dom skall, om huvudförhandling vid rätten ägt rum, grundas å vad vid förhandlingen förekommit.

Med stöd av det anförda hemställes,

att riksdagen måtte i det framlagda förslaget till rättegångsbalk företaga sådana ändringar, som äro erforderliga för tillgodoseende av de här ovan uttalade önskemålen.

Tillika hemställes, att utskottet ville låta utarbeta nödig författningstext.

Stockholm den 31 januari 1942.

Erik Hagberg.
